

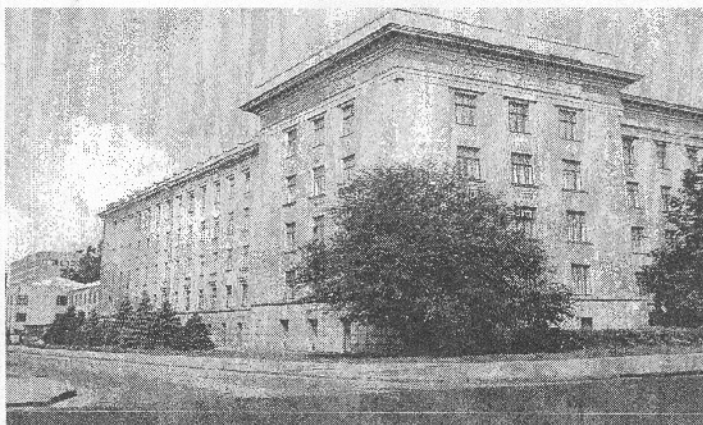
МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПОВІТРЯНИХ СИЛ
ІМЕНІ ІВАНА КОЖЕДУБА

Н АУКОВІ
З АПИСКИ

ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ПОВІТРЯНИХ СИЛ

СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ, ПСИХОЛОГІЯ

Випуск 1(27)

Харків
2007

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПОВІТРЯНИХ СИЛ
ІМЕНІ ІВАНА КОЖЕДУБА

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПОВІТРЯНИХ СИЛ
СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ, ПСИХОЛОГІЯ

Випуск 1(27)

Харків
2007

УДК [13+14+37.01+159.9] (06)

Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. – Харків: ХУПС, 2007. – Вип. 1(27). – 236 с.

Призначено для викладачів, науковців, ад'юнктів, слухачів і курсантів, а також усіх, хто цікавиться проблемами соціальної філософії, психології.

Рекомендовано до видання Вченою радою Харківського університету Повітряних Сил (протокол № 48 від 15 лютого 2007 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Афанасенко В.С. – кандидат психологічних наук, професор (голова редакційної колегії); **Мануйлов Є.М.** – доктор філософії, професор (заступник голови редакційної колегії); **Рибалка В.Г.** – доктор філософії, професор (відповідальний секретар); **Бочарова С.П.** – доктор психологічних наук, професор; **Будко В.В.** – доктор філософських наук, професор; **Горлач М.І.** – доктор історичних наук, професор; **Данильян О.Г.** – доктор філософських наук, професор; **Дусавицький О.К.** – доктор психологічних наук, професор; **Кочарян О.С.** – доктор психологічних наук, професор; **Ліпатов І.І.** – кандидат психологічних наук, доцент; **Паюсов К.А.** – доктор філософських наук, професор; **Варій М.Й.** – доктор психологічних наук, професор; **Солодухова О.Г.** – доктор психологічних наук, професор; **Сухіна В.Ф.** – доктор філософських наук, професор. **Требін М.П.** – доктор філософських наук, професор.

Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил зареєстровані Вищою Атестаційною Комісією при Кабінеті Міністрів України як фахове видання з філософських і психологічних наук (білетень ВАК України №9, 2005 р., перелік №16 наукових фахових видань України) і є правонаступником Наукових записок Харківського військового університету (білетень ВАК України №4, 6, 1999 р.).

Свідцтво про державну реєстрацію КВ №9499 від 13.01.2005

Адреса редакційної колегії: 61023, Харків, вул. Сумська, 77/79, ХУПС, відповідальний секретар, тел. 704-96-02

7. Психорегуляція в підготовці спортсменів / В.П.Некрасов, Н.А.Худалов, Л.Пиккейхайн, Р.Фрестер; под ред. В.П.Некрасова. – М.: Фізкультура і спорт, 1985. – 176 с.

8. Филатов А.Т. Аутогенная тренировка. – К.: Здоровье, 1987. – 128 с.

9. Черникова О.А., Дашкевич О.В. Активная саморегуляция эмоциональных состояний спортсмена. – М.: Фізкультура і спорт, 1971. – 46 с.

10. Блінов О.А. Формування емоційної стійкості у військовослужбовців аеромобільних військ під час повітряно-десантної підготовки // Автореф. дис. канд. психол. наук: 20.02.02 / Київськ. військ. гуманіт. ін-т. – К., 1999. – 18 с.

Надійшла 10.10.2006

Рецензент: доктор психологічних наук, професор М.С.Корольчук
Національна академія оборони України, м. Київ

УДК 159.9 - 057.36

ОЦІНКА РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

к. псих. н. І.І.Приходько

Проблема професійного відбору військовослужбовців внутрішніх військ (ВВ) та кандидатів на навчання у вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ) Міністерства внутрішніх справ (МВС) України набуває особливого значення на сучасному етапі реформування та розвитку внутрішніх військ МВС України, коли висуваються нові вимоги до кадрового потенціалу, підготовленості особового складу до виконання завдань в екстремальних умовах (участь в антитерористичних та миротворчих операціях), ефективної організації службово-бойової підготовки та навчання у повсякденній діяльності частин та підрозділів військ. Але дані комплексного соціально-психологічного та психодіагностичного дослідження призовників і абітурієнтів, які були проведені в Академії внутрішніх військ МВС України, показали, що в сучасних демографічних і соціальних умовах контингент осіб, що призиваються на військову службу та вступають до ВВНЗ, не має достатніх передумов для досягнення високої військово-професійної працездатності у короткий термін [6].

Проблему розвитку професійно важливих якостей (ПВЯ) у майбутніх офіцерів та проведення професійного психологічного відбору до різних силових структур вивчали В.І.Барко, І.В.Вашенко, В.Г.Кельба,

М.С.Корольчук, В.М.Крайнюк, А.Г.Маклаков, О.Д.Сафін, О.В.Тимченко та інші, які у своїх роботах підтвердили необхідність виявлення рівня розвитку ПВЯ у процесі проведення відбору, визначили мету, завдання, принципи, умови та методи проведення досліджень [1-4]. Але проблема вивчення рівня сформованості професійно важливих психологічних якостей у військовослужбовців внутрішніх військ, а також у курсантів – майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС – не було предметом спеціального дослідження.

Для розробки психодіагностичного інструментарію, який дозволить більш якісно відбирати особовий склад до лав внутрішніх військ та навчання у ВВНЗ, необхідно вивчити рівень сформованості професійно важливих психологічних якостей у військовослужбовців внутрішніх військ, а також у курсантів – майбутніх офіцерів, які навчаються в Академії внутрішніх військ МВС України на різних спеціалізаціях. Дослідження проведено відповідно до плану науково-дослідних робіт внутрішніх військ МВС України у рамках науково-дослідних робіт №173 від 14.12.2004 р. шифр “Відбір” та №14 від 19.10.2006 р. шифр “Контракт” – замовник Командувач ВВ МВС України.

Мета дослідження: за допомогою психодіагностичних досліджень виявити рівень сформованості та динаміку основних професійно важливих психологічних якостей у курсантів вищих військових навчальних закладів МВС України.

У попередніх дослідженнях було виявлено, що для успішного виконання професійної діяльності майбутніх офіцерів внутрішніх військ необхідні певні професійно важливі психологічні якості [5]. До них належать: адаптивні здібності; нервово-психічна стійкість; комунікативні та моральні якості; певний рівень тривожності, психічної стомлюваності, працездатності тощо. Що вищі показники адаптивних здібностей, нервово-психічної стійкості, працездатності, ступеня розвитку комунікативних і моральних якостей і нижчі тривожності й стомлюваності, то більша ймовірність успішної адаптації та можливість зберегти працездатність й оптимізувати свою професійну діяльність. Основу психодіагностичного інструментарію при проведенні досліджень склав багаторівневий особистісний опитувальник “Адаптивність” (МЛО-АМ) [4]. Дослідження, які проведені автором тесту МЛО-АМ А.Г.Маклаковим та іншими вченими, які застосовували дану методику, підтвердили її високу надійність і валідність при прогнозуванні професійної придатності до навчання й діяльності військовослужбовців різних спеціальностей.

Багаторівневий особистісний опитувальник “Адаптивність” дозволив визначити рівень розвитку й динаміку адаптивних здібностей (АЗ), нервово-психічної стійкості (НПС), комунікативних особливостей (КО) і моральних якостей (у даному тесті – це “моральна нормативність” (МН) особистості). Обробка результатів починалася зі шкали вірогідності (В). Наявність даної шкали, відсутньої в багатьох інших методиках, дозволила

визначити ставлення випробуваних до процедури тестування й різні відтінки мотиваційної сфери. Отримані показники, крім шкали В, переводилися в шкалу стенів (середнє значення 5,5 од., середнє квадратичне відхилення 2,0 од.) і порівнювалися з успішністю навчання.

Математико-статистична обробка даних, які було отримано у ході дослідження, проводилася на ПЕОМ із використанням методів кореляційного аналізу. Значимість розходжень індивідуальних показників оцінювалася за допомогою t-критерію Стьюдента.

Для проведення даного дослідження було залучено 259 курсантів різних спеціалізацій Академії внутрішніх військ МВС України, відібралось по одній навчальній групі з перших – четвертих курсів з різних чотирьох профілів військово-професійного навчання. Тестування проводилось так: двічі на рік для курсантів другого – четвертого курсів навчання: на початку та наприкінці навчального року; для курсантів першого курсу – три рази на рік: після вступу до ВВНЗ, після здачі зимової сесії й наприкінці навчального року. У процесі обстеження всі курсанти ранжувалися за якостями навчальної діяльності на шість груп: перша група – курсанти, що навчаються тільки на “3”; друга група – навчаються на “3” й “4”; третя група навчаються – на “3”, “4” й “5”; четверта група – навчаються на “4”; п’ята група – навчаються на “4” й “5”; шоста група курсантів навчаються тільки на “5”. Весь обстежуваний контингент був розподілений за посадовим принципом: курсанти й молодші командири (молодший сержант, сержант, старший сержант, старшина).

У результаті першої серії дослідження на початку навчального року встановлено, що найбільш високі адаптивні здібності мають курсанти II курсу – $6,28 \pm 1,49$ стенів (ст.), рівень розвитку яких можна оцінити як гарний, і він вірогідно вищий, ніж у курсантів III ($p < 0,001$) та IV курсів ($p < 0,05$) (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка професійно важливих якостей курсантів всіх спеціальностей, об’єднаних за роками навчання (у стенах)

Рік навчання	Серія обст.	Найменування шкал				
		В	A3	НПС	КО	МН
1	I	6,13±2,62	6,17±1,45***	7,49±1,68***	4,78±1,85***	5,1±1,73***
	II	5,52±2,98	6,21±1,63***	7,73±1,89***	4,52±1,91**	4,91±2,16
	III	3,96±2,28	5,99±1,09	6,98±1,51	4,51±1,21	5,87±1,39
2	I	4,72±2,42	6,28±1,49***	7,85±1,87***	4,99±1,57***	4,44±1,63**
	II	4,77±2,55	6,27±1,53***	8,06±1,87***	4,72±1,87***	4,54±1,93
3	I	3,43±2,19	4,48±1,36***	5,81±1,63***	3,07±1,78***	3,17±1,66**
	II	2,52±2,16	4,81±1,23***	5,83±1,97***	3,33±1,54***	4,2±1,88**
4	I	3,27±2,32	5,6±1,32*	7,02±1,7	4,36±1,68	3,96±1,62**
	II	1,93±1,42	5,29±0,79**	5,93±0,94***	3,6±0,84**	6,4±1,59***

Позначення: розходження достовірні при * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$; В – вірогідність, A3 – адаптивні здібності, НПС – нервово-психічна стійкість, КО – комунікативні особливості, МН – моральна нормативність

Курсанти IV курсу мають задовільні здібності до адаптації – $5,6 \pm 1,32$ ст., але вони вище, ніж у курсантів III курсу ($p < 0,05$). Характеризуючи адаптаційний потенціал першокурсників ($6,17 \pm 1,45$ ст.), необхідно відзначити, що він вірогідно вищий, ніж у курсантів IV ($p < 0,05$) і III курсів ($p < 0,001$). Даний показник свідчить про те, що курсанти I курсу мають кращі здібності до адаптації, можуть успішно освоювати обрану спеціальність, мають достатні передумови для досягнення високої військово-професійної працездатності.

Аналіз динаміки адаптивних здібностей дозволив виявити позитивну тенденцію до зростання показників тільки в курсантів III курсу, які мали найнижчий початковий рівень. Адаптивні здібності курсантів I та II курсів приблизно однакові й мають гарний рівень розвитку, хоча в курсантів IV курсу цей показник дещо зменшився й склав $5,29 \pm 0,79$ ст. Однак, спочатку виявлене розходження досліджуваних здібностей між курсантами молодших і старших курсів зберігається й при динамічному обстеженні: найбільш високий адаптаційний потенціал був зафіксований у курсантів I та II курсів, і цей показник вірогідно вищий, ніж у курсантів III ($p < 0,001$) і IV курсів ($p < 0,01$).

Проводячи аналіз рівня нервово-психічної стійкості, необхідно відзначити, що найбільш високі показники були в курсантів молодших курсів – II ($7,85 \pm 1,87$ ст.) і I ($7,49 \pm 1,68$ ст.) (див. табл. 1). Виявлений результат дозволяє припустити, що при виникненні ситуацій, пов'язаних з діяльністю в екстремальних умовах, ці військовослужбовці будуть адекватно реагувати на них у такій обстановці. При цьому ефективна військово-професійна діяльність збереться на достатньому рівні і виникнення гострих психічних розладів можливе тільки в незначній кількості обстежених. Дані показники вірогідно вище, ніж у курсантів III курсу – $5,83 \pm 1,97$ ст. ($p < 0,001$), які мають задовільну НПС. Необхідно відзначити, що НПС курсантів IV курсу має досить високий рівень – $7,02 \pm 1,7$ ст.

Аналіз динаміки нервово-психічної стійкості дозволив виявити позитивну тенденцію в курсантів I й II курсів. Причому, у другокурсників даний показник найбільш високий при проведенні всіх серій обстеження – $8,06 \pm 1,87$ ст. (табл. 1), який можна розцінювати як високу нервово-психічну стійкість. У курсантів I курсу при проведенні другої серії обстеження він незначно збільшився й склав $7,73 \pm 1,89$ ст. Необхідно підкреслити, що НПС у курсантів молодших курсів вірогідно вищий, ніж у курсантів III курсу – $5,83 \pm 1,97$ ст. ($p < 0,001$), в яких цей показник практично не змінився, і IV курсу – $5,93 \pm 0,94$ ст. ($p < 0,001$), в яких відзначається його зниження.

У цілому, результати психодіагностичного дослідження АЗ і НПС показали, що існує позитивна тенденція динаміки в процесі навчання у ВВНЗ. Причому, у курсантів I й II курсів збільшення даних показників відбувається більш виражено, ніж у III й IV курсів. Це можна пояснити

різним ступенем адаптації курсантів до умов військової служби, базовим рівнем психічного й фізичного розвитку, а також особливостями процесу професійного навчання, де поступово ускладнюються форми й зміст навчальної діяльності (теоретичної підготовки, польових занять, стажування у військах на офіцерських посадах тощо) і деяка перенапруга адаптивних ресурсів у результаті зростання навантажень на старших курсах.

Проведений аналіз моральних якостей і комунікативних особливостей особистості показав, що в курсантів усіх курсів відзначається недостатній рівень їх розвитку. Практично у всіх курсантів при первинному обстеженні виявлені задовільні показники розвитку КО, при динамічному обстеженні жодних достовірних змін не було виявлено. Однак у курсантів I й II курсів рівень розвитку комунікативних якостей вірогідно вищий, ніж у курсантів III курсу ($p < 0,001$). Дане співвідношення зберігається й у динаміці: показник у курсантів III курсу нижчий, ніж у курсантів I та II курсів (відповідно $p < 0,01$ і $p < 0,001$) (табл. 1). Показник розвитку КО у курсантів IV курсу зменшився й склав $3,6 \pm 0,84$ ст. ($p < 0,01$), що нижчий, ніж у курсантів I й II курсу.

Моральні якості курсантів різних років навчання, як і комунікативні, мають задовільний рівень розвитку, що, на наш погляд, пов'язане із загальною негативною тенденцією, наявною в сучасному суспільно-політичному, економічному й культурному житті країни, трансформацією цінностей, висуванням на передній план матеріальних цінностей і відходом на другий духовних. Отримані результати, в основному, підтверджують дану тезу. Незважаючи на те, що у всіх курсантів у цілому середній рівень розвитку моральних якостей, однак у першокурсників у першій серії обстеження він найвищий – $5,1 \pm 1,73$ ст. і вищий, ніж у курсантів, що навчаються на III – $3,17 \pm 1,66$ ст. ($p < 0,001$) і IV курсах – $3,96 \pm 1,62$ ст. ($p < 0,01$), а в курсантів II курсу вищий, ніж у третьокурсників ($p < 0,01$).

Аналіз розвитку моральних якостей курсантів дозволив виявити позитивну динаміку: практично у всіх курсантів, крім першокурсників, при проведенні другої серії обстеження даний показник збільшився, але вірогідно підвищився в порівнянні з вихідним лише в курсантів IV курсу – $6,4 \pm 1,59$ ст. ($p < 0,001$) та став найбільш високим серед курсантів інших років навчання, і він вірогідно вищий, ніж у курсантів III курсу ($p < 0,01$) (див. табл. 1).

Наступним етапом аналізу отриманих результатів було вивчення динаміки професійно важливих якостей курсантів з різною успішністю навчання. Дослідження показало, що існує пряма залежність між рівнем розвитку компонентів адаптаційного потенціалу особистості й успішністю навчання (табл. 2).

Динаміка професійно важливих якостей курсантів з різною успішністю навчання (у стенах)

Навчальна діяльність	Серія обстеж.	Найменування шкал				
		В	АЗ	НПС	КО	МН
"5"	I	4,22±2,34	6,28±0,89*	8,22±1,31*	4,89±1,28*	4,28±1,64
	II	4,05±3,22	6,28±1,53*	7,78±1,9**	4,67±1,68*	5,11±2,63
	III	3,1±0,68	6,1±0,84	7,5±0,71	4,50±0,71	5,07±0,73
"4-5"	I	4,63±2,70	6,05±1,55*	7,40±1,82	4,65±1,68*	4,55±1,84
	II	3,61±2,64	5,97±1,47	7,19±2,15	4,55±1,66*	5,24±2,16
	III	4,19±2,29	6,1±1,09	7,00±1,41	4,52±1,33	6,24±1,34
"4"	I	5,61±3,14	5,93±1,72	7,39±2,11	4,68±1,98	4,29±1,44
	II	4,43±3,14	6,21±1,52	7,82±2,02	4,50±1,73	4,93±1,96
	III	6,2±1,81	6,1±1,45	7,6±2,32	4,4±0,97	5,5±1,43
"3-4-5"	I	4,07±2,84	5,19±1,31*	6,59±1,71*	3,83±1,76*	3,95±1,61
	II	2,8±2,45	5,15±1,16*	6,25±1,57**	3,49±1,3*	5,05±2,14
	III	3,57±2,18	5,67±0,97	6,48±1,21	4,33±1,15	5,57±1,21
"3-4"	I	4,71±2,47	5,92±1,74	7,18±1,93	4,66±2,07	4,53±2,05
	II	5,11±2,84	5,88±1,67	7,33±2,12	4,22±2,03	4,67±1,88
	III	3,73±2,19	6,36±1,03	7,45±1,18	4,91±1,38	6,05±1,25
"3"	I	5,21±2,12	5,16±1,57*	6,79±1,99*	3,68±1,73*	3,68±1,7
	II	4,74±2,47	5,58±1,61	7,16±1,92	3,95±1,99	4,11±1,66
	III	2,04±1,41	5,17±0,98	5,67±1,51	3,83±0,41	5,83±2,56

Позначення: розходження достовірні * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$; В – вірогідність, АЗ – адаптивні здібності, НПС – нервово-психічна стійкість, КО – комунікативні особливості, МН – моральна нормативність

Аналіз отриманих даних дозволяє говорити про те, що рівень розвитку нервово-психічної стійкості, адаптивних здібностей, комунікативних і моральних якостей у курсантів, що навчаються на "5" і "4-5", незалежно від курсу й спеціальності, значно вищий, ніж в інших групах з різною успішністю.

При проведенні першої серії обстеження в курсантів, що навчаються тільки на "5", рівень адаптивності (6,28±0,89 ст.), нервово-психічної стійкості (8,22±1,31 ст.) вірогідно вищий, ніж у курсантів, що навчаються на "3-4-5" ($p < 0,05$) і "3" ($p < 0,05$); другої серії обстеження НПС вище, ніж у тих, хто навчається на "3-4-5" ($p < 0,01$) і "3" ($p < 0,05$). Адаптивність у курсантів, що мають "4-5" вища, ніж у тих, хто навчається на "3-4-5" ($p < 0,05$) і "3" ($p < 0,05$). Необхідно відзначити, що при порівнянні показників НПС й АЗ між ними виявлена пряма взаємозалежність і висока статистична вірогідність розходжень у курсантів з різною успішністю: при зміні одного з них з таким же ступенем вірогідності змінюється й інший.

Первинні результати дослідження комунікативних і моральних якостей показали, що їхній рівень розвитку є задовільним для всіх груп курсантів. Незважаючи на це, комунікативні особливості в курсантів, що навчаються на "5" вищі, ніж у групах курсантів, які навчаються на "3-4-5" ($p < 0,05$) і "3" ($p < 0,05$), а курсанти, що встигають на "4-5", мають більш високий даний показник, ніж група, що навчається на "3-4-5" ($p < 0,05$)

(див. табл. 2). Динаміка даної якості дозволила виявити аналогічне співвідношення між показниками в курсантів різних груп навчання: у встигаючих на "5" і "4-5" показник КО вищий, ніж у тих, хто встигає на "3-4-5" ($p < 0,05$). Однак тенденція розвитку даної якості практично у всіх груп обстежуваних негативна, за винятком тих, хто навчається на "3".

Що стосується результатів статистичного аналізу рівня й динаміки моральних якостей курсантів з різною успішністю, слід зазначити, що достовірних розходжень даного показника між групами обстежуваних не виявлено, хоча відзначається тенденція до його збільшення у всіх груп курсантів.

Таким чином, аналіз рівня й динаміки адаптивних здібностей, нервово-психічної стійкості й комунікативних якостей у груп курсантів з різною успішністю навчання показав, що дані показники вірогідно вищі у випробуваних, які навчаються на "5", ніж у тих, хто навчається на "3" і "3-4-5". Рівень розвитку моральних якостей у курсантів усіх груп недостатній і практично не відрізняється між усіма групами вибірки.

Порівняльний аналіз отриманих результатів рівня й динаміки досліджуваних професійно важливих якостей курсантів, що мають різні військові звання (табл. 3), показав, що, у цілому, як в курсантів, так і в сержантів практично однакові показники, хоча вони дещо вищі в сержантського складу, ніж у курсантів.

Таблиця 3

Динаміка професійно важливих якостей курсантів, що мають різні військові звання (у стенах)

Військове звання	Серія обстеж.	Найменування шкал				
		В	АЗ	НПС	КО	МН
Курсанти	I	4,65±2,61	5,73±1,61	7,11±1,89	4,41±1,89	4,32±1,86
	II	4,04±2,87	5,76±1,58	7,07±2,05	4,13±1,80	4,93±2,06
Сержанти	I	4,64±3,10	5,92±1,38	7,53±1,81	4,42±1,70	4,14±1,36
	II	4,11±2,81	5,89±1,09	7,47±1,83	4,44±1,54	4,81±2,12
М±п вибірки	I	4,64±2,68	5,75±1,58	7,17±1,88	4,41±1,86	4,30±1,80
	II	4,05±2,86	5,78±1,52	7,12±2,02	4,17±1,77	4,91±2,06

Позначення: В – вірогідність, АЗ – адаптивні здібності, НПС – нервово-психічна стійкість, КО – комунікативні особливості, МН – моральна нормативність.

Але достовірних розходжень між аналізованими показниками при проведенні статистичної обробки не було виявлено.

Висновки.

1. Курсанти всіх курсів, в основному, мають гарний рівень розвитку необхідних ПВЯ, а саме адаптивних здібностей, нервово-психічної стійкості, однак у всіх випробуваних, незалежно від року навчання, відзначається задовільний рівень розвитку комунікативних і моральних якостей.

2. Існує позитивна тенденція динаміки адаптивних здібностей та нервово-психічної стійкості майбутніх військових фахівців у процесі навчання у ВВНЗ, однак у курсантів 1 і 2 курсів збільшення даних

показників відбувається більш виражено, ніж у 3 і 4 курсів. Це пояснюється різним ступенем адаптації курсантів до умов військової служби; різним базовим рівнем психічного і фізичного розвитку, а також особливостями процесу професійного навчання у ВВНЗ на різних етапах, де поступово ускладнюються види навчальної діяльності; перенапругою функціональних резервів організму в результаті зростання професійних навантажень на старших курсах.

3. Встановлена пряма залежність між рівнем розвитку ПВЯ і успішністю навчання: курсанти, що навчаються на «відмінно», мають найбільш високі показники адаптаційного потенціалу особистості (адаптивних здібностей, нервово-психічної стійкості, комунікативних особливостей і моральних якостей) незалежно від спеціальності й етапу навчання у ВВНЗ, ніж інші групи обстежених з різною успішністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барко В.І. Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект) / Національна академія внутрішніх справ України. – К.: Ніка-Центр, 2002. – 296с.

2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійного психологічного відбору: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 536 с.

3. Кельба В.Г. Виховання професійних якостей у майбутніх офіцерів оперативно-розшукових органів Прикордонних військ України: Автореф. дис. канд. пед. наук: 19.00.09 / Національна академія Прикордонних військ України. – Хмельницький, 2002. – 16с.

4. Маклаков А.Г. Психологические основы обеспечения профессионального здоровья военнослужащих: Автореф. дис. док. псих. наук. – СПб., 1996. – 37с.

5. Приходько І.І. Оцінка та прогнозування ефективності професійного психологічного відбору курсантів різних спеціальностей вищого військового навчального закладу: Автореф. дис. канд. псих. наук: 19.00.09/ Харківський військовий університет. – Харків, 2000. – 19 с.

6. Приходько І.І. Перспективи розвитку системи психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України // Честь і закон: Науково-практичний журнал внутрішніх військ МВС України. – 2002. – №2. – С.40-42.

Надійшла 17.01.2007

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент Н.М.Баламутова
Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого

УДК 159.9

Блінов О.А. Система активних елементів психологічної підготовки десантників до виконання парашутного стрибка // Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. – 2007. – №1(27). – С.168-174.

У статті розглядаються підходи по оптимізації психологічної підготовки військовослужбовців аеромобільних військ до здійснення парашутного стрибка, забезпечення його успіху, мобілізації десантників на виконання наступних парашутних стрибків, формуванню у десантників оптимальної стартової готовності і психологічної стійкості.

Ключові слова: аеромобільні війська, десантники, парашутний стрибок, активні елементи психологічної підготовки, організаційно-методичні заходи, комплекс спеціальних методів.

Бібл. 10 назв.

УДК 159.9 – 057.36

Приходько І.І. Оцінка рівня сформованості професійно важливих психологічних якостей у майбутніх офіцерів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України // Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. – 2007. – №1(27). – С.174-181.

На підставі психодіагностичних досліджень виявлено динаміку професійно важливих психологічних якостей курсантів Академії внутрішніх військ МВС України, які навчаються на різних спеціалізаціях, курсах, мають різну успішність навчання та військові звання. Визначена позитивна тенденція динаміки адаптаційних здібностей та нервово-психічної стійкості у курсантів в процесі навчання у ВВНЗ, яка більш виражена на молодших курсах, ніж на старших. Встановлена пряма залежність між рівнем розвитку компонентів особистісного адаптаційного потенціалу майбутніх офіцерів внутрішніх військ та успішністю їхнього навчання.

Ключові слова: курсанти, професійно важливі психологічні якості, психодіагностичне дослідження.

Бібл. 6 назв

УДК 159.946.3

Волкова І. В. Психологічний аспект вивчення фатичного мовлення у ситуаціях етикетного спілкування // Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. – 2007. – №1(27) – С.182-191.

У статті розглядаються механізми реалізації фатичного мовлення в англомовній комунікації у зіставленні з українською мовленнєвою культурою і психологічних складнощів, які можуть виникати у процеси вивчення

UDC 159.9

Blinov O.A. The system of active elements of the psychological preparation of a paratrooper to parachute jump // Scientific proceedings of Kharkov Air Force University. Social philosophy, psychology. – 2007. – №1(27). – P.168-174.

The article deals with the approaches to the optimization of the psychological preparation of servicemen of airmobile troops to parachute jump in order to provide its success, to mobilize paratroopers for following parachute jumps, to form optimal starting readiness and psychological stability of paratroopers.

Key words: airmobile troops, paratroopers, parachute jump, active elements of psychological preparation, organizational and methodical measures, a set of special methods.

Ref. 10 items.

UDK 159.9 – 057.36

Przyhodko I.I. Assessment of the professionally important psychological qualities of future officers of the internal troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine // Scientific proceedings of Kharkov Air Force University. Social philosophy, psychology. – 2007. – №1(27). – P.174-181.

The dynamic of the professionally important qualities of the cadets of the Academy of the Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is analyzed on the basis of important psycho-diagnostic researches. The cadets are of different years of study, of various specializations, they have different military ranks, different levels of success in their study. Positive tendency of dynamic of adaptive abilities and neuropsychic stability of the cadets during their study in a higher military educational institution is determined. The direct dependence between the level of development of components of individual adaptive potential of future officers of the internal troops and the success of their study is stated.

Key words: cadets, professionally important psychological qualities, psycho-diagnostic researches.

Ref.: 6 items

UDK 159.946.3

Volkova I.V. Psychological aspect of etiquette speech in etiquette communicational situations // Scientific proceedings of Kharkiv Air University. Social philosophy, psychology. – 2007. – №1(27). – P.182-191.

The article deals with mechanisms of etiquette speech production in English language communication comparing with Ukrainian speaking culture. Psychological difficulties which can appear in the process of English

<i>Гончаренко О.Л.</i> Соціально-філософський аналіз сучасних тенденцій розвитку військової освіти Великої Британії.....	160
--	-----

Психологія

<i>Блінов О.А.</i> Система активних елементів психологічної підготовки десантника до виконання парашутного стрибка.....	168
<i>Приходько І.І.</i> Оцінка рівня сформованості професійно важливих психологічних якостей у майбутніх офіцерів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України.....	174
<i>Волкова І.В.</i> Психологічний аспект вивчення фатичного мовлення у ситуаціях етикетного спілкування.....	182
<i>Брус В.</i> Соціально-психологічні аспекти формування громадянської позиції молоді.....	191
<i>Гонтаренко Л.О.</i> До проблеми професійного добору до пожежно-рятувальних підрозділів в Україні, США та Великобританії.....	199
<i>Каленська Г.Ю.</i> Психологічні детермінанти аутоперцепції якості життя у пацієнтів з дисоціативними розладами.....	207
<i>Луцик В.Л.</i> Типологічна оцінка терапевтичного середовища в різних психоневрологічних закладах.....	215

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПОВІТРЯНИХ СИЛ**

**СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ,
ПСИХОЛОГІЯ**

Випуск 1(27)

Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Відповідальний за випуск Є.М. Мануйлов

Редактор Н.М.Баличева

Техн. редактор Семенова І.С.

Підписано до друку . 12.03.2007

Папір офсетний

Друк арк. – 14,75

Зам. 2/98-07

Наклад 100 прим.

Коректор Гавриш І.В.

Формат 60x84/16

Друк ризограф

Обл.-вид. арк. – 14

Ціна договірна

Видавництво ХУПС. Свідоцтво ДК №2535 від 22.06.2006 р.

Надруковано у друкарні Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
61023, Харків-23, вул. Сумська, 77/79